

УДК: 342.573(410:4ЄС)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.78>

«БРЕКСІТ»: ЯК ЗМІНИЛИСЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЯ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ПІСЛЯ ШЕСТИ РОКІВ НЕ РАЗОМ

Маланчук Т.В.,

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри міжнародного, європейського права
та порівняльного правознавства
Сумського державного університету,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4583-8838>

Ніколенко А.О.,

студентка III курсу
Сумського державного університету

Маланчук Т.В., Ніколенко А.О. «Брексіт»: як змінилися Великобританія та Європейський Союз після шести років не разом.

23 червня 2022 року минуло рівно шість років з того дня, коли мешканці Сполученого Королівства проголосували на референдумі за вихід із Європейського Союзу. Сьогодні Великобританія перебуває поза ЄС і здебільшого вже не підкоряється його правилам, але це стало можливим лише після титанічної політичної боротьби як усередині країни, так і з самим Євросоюзом. На краще чи на гірше, але деякі зміни, на які поклали великі надії і яких побоювалися, починають набувати чинності, хоча історія ще далека від розв'язки. Навіть після двох років, що минули з початку дії нових домовленостей, відносини між Великобританією та ЄС залишаються напруженими. Усе ще не втихають розбіжності щодо статусу Північної Ірландії, так само, як і під час виснажливого процесу «Брексіту». Нові прикордонні та імміграційні угоди між Великою Британією та континентом, що стали результатом референдуму, порушили стабільність торговельних відносин та знизили притік робочої сили. Для багатьох у Європі розкол між Великобританією та ЄС став символом краху союзу як гаранту світової безпеки, у той час коли Сполучені Штати зосередилися на внутрішній політиці, а інші світові лідери, зокрема Китай та Росія, виявляють дедалі агресивніші експансивні настрої.

Ця стаття націлена на огляд й упорядкування сформованих за визначеними критеріями у доктрині міжнародної правової політики напрямків та підходів до визначення поняття «Брексіт»; детальний розбір поданого поняття для вироблення цілісного уявлення про способи його розуміння; з'ясування наслідків виходу Великої Британії зі складу Європейського Союзу; роз'яснення покровоного механізму впровадження зазначеного напрямку на відокремлення із урахуванням об'єктивних та суб'єктивних факторів,

що вплинули на процес творення нової, незалежної від впливу ЄС, політики Великобританії. Ця робота покликана розкрити практичне значення «Брексіту», висвітлити поточний стан відносин між ЄС та Великобританією, а також детально розглянути угоди, укладені для остаточного завершення процесу виходу.

Ключові слова: «Брексіт», Велика Британія, Євросоюз, британська політика, референдум.

Malanchuk T.V., Nikolenko A.O. "Brexit": how the UK and the European Union have changed after six years apart.

Exactly six years have passed since June 23, 2022, when the United Kingdom voted in a referendum to leave the European Union. Today, the UK is outside of the EU, and for the most part, no longer obeys its rules, but this became possible only after a colossal political struggle inside the country as well as with the Union. In any case, some of the changes that were hoped for and feared are beginning to take place, yet the story is far from ending. Even after two years since the new arrangements came into force, relations between the UK and the EU remain strained. Disagreements over the position of Northern Ireland still persist, just as they did during the grueling Brexit process. The new border and immigration regulations between the UK and European block following the referendum have affected the stability of trade relations and reduced the supply of workforce. The split between the UK and the EU has become a symbol for many in Europe, of the collapse of the union as a guarantee of global security, especially at a time when the United States has focused on internal politics and other world leaders, such as China and Russia, have shown increasingly aggressive expansionary ambitions.

This article aims at reviewing and summarizing the trends and approaches to the definition of

the concept of Brexit formed according to certain criteria in the doctrine of international legal policy; at making a detailed analysis of the concept in order to develop a holistic view of the ways of its understanding; at clarifying the consequences of the UK's withdrawal from the European Union; at explaining the step-by-step mechanism of implementation of the above-mentioned direction for separation, taking into account the objective and subjective factors which influenced the process of creating a new, independent from the influence of the EU, state. This work will reveal the practical significance of Brexit, highlight the current state of relations between the EU and the UK, as well as examine in detail the agreements concluded to finalize the exit process.

Key words: "Brexit", Great Britain, European Union, British politics, referendum.

Постановка проблеми. Країна була у складі Євросоюзу протягом 47 років і з часу його заснування стане першою країною, яка вирішила його залишити. Припинення членства в Євросоюзі вплине як на саму Англію, так і на функціонування ЄС, при чому наслідки такого рішення можуть бути як негативні, так і позитивні.

Стан опрацювання цієї проблематики. Питання виходу Великобританії зі складу ЄС є відносно новим предметом дослідження багатьох науковців та політичних аналітиків. Враховуючи досить невеликий проміжок часу, який минув із моменту відділення, більшість праць ще перебуває у активній фазі дослідження вказаного феномена. Розгляд поточної картини політичної системи Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії може стати основою для подальших наукових досліджень.

Метою статті є аналіз змін в британській політичній системі через 6 років після припинення членства в ЄС та розкриття позитивних і негативних наслідків «Брексіту».

Виклад основного матеріалу. Місце Сполученого Королівства в Європі, і навпаки – це питання, яке так і не було належним чином вирішене після Другої світової війни. Воно вилилося у референдум і подальший вихід країни із ЄС.

На референдумі у червні 2016 року Великобританія проголосувала за вихід із ЄС у співвідношенні 52% проти 48%. Заклик політичної кампанії про те, що країна хоче «повернути контроль» над своїми кордонами, грошима та законами, знайшов відгук у виборців [1]. Голосування виявило протиріччя між окремими країнами Великобританії: Англія (53%) та Уельс (52,5%) проголосували за вихід із ЄС, тоді як Шотландія (62%) та Північна Ірландія (56%) проголосували за те, щоб залишитися. Були виявлені й інші відмінності, наприклад, між поглядами жителів мегаполісів та невеликих міст, між різними ві-

ковими групами та соціальними класами [2]. Наслідки референдуму спричинили найважчу політичну і конституційну кризу в країні з часів Другої світової війни. День «Брексіту» неодноразово відкладався на тлі глухого кута в британському парламенті з приводу умов виходу.

Прем'єр-міністр Тереза Мей ще у своїй промові на Мюнхенській конференції з безпеки 17 лютого 2018 року ясно дала зрозуміти, що вона хоче побудувати «ґрунтовне та унікальне партнерство, яке дозволить Великобританії та ЄС зберегти, побудовані за роки співпраці, довірливі відносини, і єдиним фронтом виступати проти мінливих загроз сьогодення, але при цьому зберегти повну самостійність та незалежність Великобританії» [3].

1 січня 2021 року, більш ніж через чотири з половиною роки після проведення референдуму, нарешті почали відчуватися всі наслідки виходу країни з Європейського союзу. Починаючи з 1 лютого 2020 року Великобританія перестала бути членом ЄС та залишила європейські інституції. Угода про торгівлю та співробітництво між ЄС і Великою Британією була укладена в останню хвилину напередодні Різдва 2020 після декількох місяців безрезультативних переговорів, а офіційний процес ратифікації був завершений у квітні 2021 року. У документі було підтверджено згоду на вільний від тарифів і квот, взаємний доступ на ринки збуту товарів, детально пропрацьовано питання майбутньої конкуренції, права на рибне господарство та співробітництво з таких питань, як безпека [4].

Права на ловлю риби

Торгова угода про рибальство передбачає перехідний період на п'ять з половиною років – це один із головних каменів спотикання у переговорах. Протягом цього часу доступ ЄС до вод Великобританії буде скорочено на чверть, а британські квоти збільшено [5]. У майбутньому будуть проводитися щорічні переговори, але ЄС може вжити заходів у разі несанкціонованого скорочення доступу. Великобританія, яка продає більшу частину своєї риби в ЄС, ймовірно, як і раніше, потребуватиме європейського ринку. Напруга посилилася і в суперечках між британським та французьким урядами з приводу дозволів на риболовлю та міграцію через Ла-Манш, коли десяткам кораблів із Франції відмовили в доступі до територіальних вод біля берегів Англії і острова Джерсі.

Нові правила здійснення торгівлі

Вихід Великобританії з Єдиного ринку та Митного союзу ЄС призвів до значних збоїв у торгівлі, особливо в експорті Великобританії до ЄС через нові прикордонні правила та бюрократичну тяганину. З січня 2022 року Великобританія почала запроваджувати деякі заходи контролю за імпортом товарів з ЄС, посиляючись на пробле-

ми з ланцюжком постачання. Британський уряд пояснив перші збої «проблема зі входженням у нову колію» [6], але для багатьох експортерів наслідки потрясіння були досить гострими, як у країнах ЄС, таких як Франція та Бельгія, так і в країнах, що входять до складу Великої Британії. Шотландські постачальники морепродуктів стали першою жертвою невдалої торгівельної політики, а їхні заклики про допомогу змусили уряд дати обіцянку про надання додаткової державної допомоги.

Північно-ірландське питання

Лондон і Брюссель досі не можуть дійти згоди в ряді питань, включаючи дипломатичне представництво, експорт вакцини проти коронавірусу і, перш за все, щодо нових домовленостей про статус Північної Ірландії. «Брексіт» означає, що кордон між Північною Ірландією (частина Великої Британії) та Республікою Ірландія (частина ЄС), один із найбільш політично-чутливих кордонів у світі, стає єдиною сухопутною переправою між Європейським Союзом і Великою Британією. Заходи, передбачені новим варіантом протоколу щодо Північної Ірландії в рамках угоди про вихід, покликані уникнути жорстких обмежень на кордоні, наприклад, прикордонних військових постів. Усі сторони погодилися, що кордон має залишатися відкритим. У той же час, Північна Ірландія має залишити Митний союз ЄС разом із усією Великою Британією, яка хоче проводити незалежну торгівельну політику. Але на практиці Північна Ірландія, як і раніше, дотримується митних правил ЄС і підлягає нагляду з боку союзу. Країна підтримує деякі аспекти Єдиного ринку ЄС, і застосовує законодавство ЄС щодо правил ПДВ (податку на додану вартість). Північна Ірландія гарантує «безперешкодний доступ» на внутрішній ринок Великої Британії, при цьому вводяться митні та регуляторні перевірки, хоча вони проводяться не на острові Ірландія, а в портах.

Проблема права на проживання та пересування

Звільнившись від торгівельних правил ЄС та положення «вільного переміщення», Велика Британія запроваджує свою власну політику в галузі торгівлі та імміграції, так само як і ЄС щодо британців. Припинення дії принципу вільного пересування означає, що жителі Великої Британії, які мешкають у ЄС, більше не мають автоматичного права переїхати до іншої країни ЄС. Громадяни ЄС, які вже проживають у Великій Британії, та британці, які проживають на континенті, мають право не змінювати поточне місце проживання, але процес реєстрації викликає багато запитань. Подорожі між Великою Британією та континентом тепер пов'язані з новими обмеженнями. Це призвело до того, що деяких європейців, які прибули до Великої Британії,

було затримано та депортовано, що викликало хвилю обурень.

Дефіцит робочої сили

Відтік європейських працівників і посилення імміграційних правил сприяли зростанню недостачі робочої сили у ряді галузей, зокрема, у сфері автоперевезень. Багато європейських спеціалістів були змушені покинути Великобританію і повернутися додому, до того ж посилення обмежень щодо в'їзду не сприяло їх поверненню. Громадяни ЄС більше не можуть користуватися спрощеною системою працевлаштування, натомість уряд планує ввести нову систему, засновану на балах, для залучення кваліфікованих працівників.

Політична декларація про перспективи подальшої співпраці

У рамках угоди щодо «Брексіту», ЄС та Велика Британія також опублікували Політичну декларацію про форму майбутніх відносин між союзом та Британією [7]. До основної частини документа увійшли зобов'язання щодо забезпечення «рівних умов» у сфері державної допомоги, соціального і трудового права, охорони навколишнього середовища і протидії кліматичним змінам [8]. Проте, на відміну від Угоди про вихід із ЄС, зазначена декларація не має обов'язкової юридичної сили. Багато спеціалістів переконані, що переговори про майбутню співпрацю можуть виявитися набагато заплутанішими, ніж процес виходу. Однак, якщо навіть цей документ набуде чинності, його застосування в наступні роки буде пов'язане з великою кількістю переговорів і неминучих суперечок.

Висновки. Отже, бажання Великобританії покинути ЄС спричинило падіння авторитету і зниження довіри до нього, так як деякі члени організації також розглядають вихід, як один із варіантів ведення зовнішньої і внутрішньої політики. Точно передбачити наслідки «Брексіту» неможливо, тому що це безпрецедентна подія в історії Британії та ЄС. Однак можна з упевненістю сказати, що британська економіка не буде зруйнована в разі виходу з європейського блоку і країна зможе підтримувати відносини з країнами Європи, не входячи в ЄС. А ось наскільки міцними та довірливими будуть такі відносини можна буде сказати лише через кілька десятиліть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Асірян, С.Р. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу: передумови, причини та наслідки. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 232–235.
2. Яковюк І.В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф.,

- 24 травня 2016 р. Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. С. 25–29.
3. HM Government, 'Prime Minister Theresa May's Speech at the 2018 Munich Security Conference', 17 February 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-at-munich-security-conference-17-february-2018>, accessed 23 October 2022.
 4. Кирилюк Т. Чим страшний вихід з ЄС. *ВВС. Україна*. 2016. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/press_review/2016/02/160224_foreign_press_vs; (дата звернення: 25.10.2022).
 5. Неприцький О.А. Великобританія: шлях до сепаратизму регіонів чи побудова «європейського дому». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2000. № 2. С.226–232.
 6. Nikiforov A. Brexit Economic Impact: 5 Ways It Affects US Stocks, Trade, Currency And More. *International Business Times*. 2016. URL: <http://www.ibtimes.com/brexit-economic-impact-5-ways-it-affects-us-stockstrade-currency-more-opinion-2397478>, accessed 23 October 2022.
 7. Немировський Б. Кіт на ім'я Брексит. Чому Велика Британія не тікає з ЄС, і над чим варто подумати Україні. *Канал 24*. 2016. URL: http://24tv.ua/kit_na_imya_breksit_chomu_velika_britaniya_ne_tikaye_z_ues_i_nad_chim_var_to_podumati_ukrayini_n745376 (дата звернення: 27.10.2022).
 8. Stokes B. Euroskepticism Beyond Brexit. *Pew Research Center*. 2016. URL: <http://www.pewglobal.org/2016/06/07/euroskepticism-beyond-brexit/>.